

TELEGRAFUL ROMÂNULUI.

Telegrafatul este Duminec'a și Joi'a la fiecare d'ouă săptămâni cu adănsul Foiescilor — Prenumeratiunea se face în Sabiiu la expeditor'a foiei, pe afara la c. r. poste cu bani zut'a prin scrisori francate, adresate către expeditor'a. Prețulu' prenumeratiunei pentru Sabiiu este pe anu 7 fl. v. n. ar pe o jumătate de anu 3 fl. 50. Pen-

Nr. 17.

ANULU XXIV.

Sabiiu 26 Februarie (9 Mart,) 1876.

trajelelate părți ale Transilvaniei și pentru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. v. n. o jumătate de anu 4 fl. v. n. Pentru prin. și țierestreine pe anu 12 1/2 anu 6 fl. Inseratele se plătesc pentru întâia oră cu 7 cr. sirulu, pentru a două oră cu 5 1/2, cr. și pentru a treia repetiție cu 3 1/2, cr. v. n.

Convocarea sinodului arhidieceșanului.

„Aducendu Noi aceste la cunoștință iubitelui cleru și poporu arhidieceșanului, nu potemu retacă dorința Năștră ferbinte: că iubitelui cleru și poporu sa caute a fi reprezentatu în sinodulu Năștră eparhialu prin barbati maturi și luminați, prin crestini devotați bine-lui comunu, iubitori de pace, iubitori de progresu; că asiă în buna armonia sa potemu face în sinodulu năștră eparhialu cele necesarie pentru binele și prosperitatea sântei năștre biserică.”

Asiă se termina literile pregătitoare și convocatoare la sinodulu arhidieceșanului, publicate în nrulu precedentu alu foiei năștre, emise de către Preasântitul Archipastoriu și suntemu convinși, ca va consimți cu noi întregu clerulu și poporul din arhidieceșă năștră, cându dicemu, ca cuvinte mai corespunzătoare și mai caracteristice pentru timpul de fatia nu se puteau adresă în momentul cându arhidieceșă este provocata a alege de nou pre-representantii sei din cleru și poporu.

Acășta nobila și arhierășca dorință exprimata de Archipastoriulu năștră în literile pregătitoare de, — și, convocatoare la sinodu, ne transporta în timpurile cele de pia memoria, cându biserică creștină, sub greuta perșecutiunilor celor mai aspre prin maturitatea și luminațea cugetărei, prin simțimentulu devotației binelui comunu până la sacrificiulu sângelui și alu vietiei, prin simțimentulu iubirei de pace și de progresu în cele spirituale, nu numai si-a pastratu armonia interna, ci a știutu sa cucerășca pe celu mai mare și puternicu imperiu și prin tr'ensulu societatea omenășca, nu pentru de a o supune, ci pentru de a o salvă din legaturile unui materialismu întunecat și degradatoriu în care se află; nu de a si-o face mijlocu de esplotatiune, ci de a o face, că alaturea, cuceritori cu cuceriti, sa lucre că frati în vii'a Domnului pentru resplățirea cea nesfășita a fericirii sufletesci.

Fruțele cele bune și salutare ce au resaritu omenimei din vieti'a creștinilor din seculii cei dintău, cine va fi în stare sa le numere? Omenimea a trairu de atunci mii de ani și până cându ea a fostu credincioșă institutiunilor creștinesci în sântien'a și puritatea lor, s'a bucuratu și pre lumea acășt'a de tigna și multamire; a fostu înștrivita și maltratata, cându s'a departatu de acestu limanu, și a devenitu prada iubitorilor de desiertaciuni și despoitorilor de drepturi și averi.

Biserică năștră natiunale ori cu câte vicissitudini a avutu sa se lupte, fiindu ea asediata tocmai în drumulu torentului celui mare alu migratiunei popórelor, până si-a respectatu institutiunile se, mii de ani, a mântuitu prin tóte și pre poporul romănu întregu. Secululu alu XVIII'lu afla inca în legaturile se, cele vechi canonice. Nici unu seculu nu se impliní dela parasirea acestor legaturi și poporul romănu în părțile năștre eră amenintiatu cu perire.

Dela anulu 1850 a începutu în Transilvani'a a reintră în domeniulu seu celu vechiu și salutaru alu asediamentelor bisericesci. Dela 1870 a

intratu formalu în vieti'a canonica și în tempulu acășt'a relativu scurtu s'a veditu cătu este de folositoare chiaru și atunci, cându unii dintre fiii ei inca nu potu, séu nu voru sa o cuprinda și cauta feliu de feliu de preteste spre a o paralisă. Ea și în casulu acășt'a, deca nu mai multu, alege grăulu de neghina, deosebesce ce e maturu și luminatu de nematuritate și întunerecu, ea deosebesce între ce e devotatu binelui comunu și iubirei de pace, între ce e devotatu binelui personalu și particulariu, perversității și d'scordiei și da în fine modele partiei celei slabe pentru ca sa se pótă orientă și sa pótă deveni și dens'a cu tempulu folositoare biserică și societății. Acășt'a este unu micu și incătuva tristu căștigu, pentru ca reprezenta numai o parte a binelui, dară esistându odata reulu și trebuindu alu delatură ne arata ca avemu numai a ne alipi din totu sufletulu de institutiunile genuine a le biserică și cur'a deseversita a relelor ce se ivescu ici colea că remasitie din tristulu trecut alu biserică năștre, din tristulu trecut alu tempului celui și mai tristu alu decadintiei se, urmăza de sine.

O reprivire asupra activității biserică năștre trnsilvane în genere și nu va puté negă nimene unu progresu órecare. Cunoscinti'a de sine a corporatiunilor a începutu a se desvólta. În unele părți, este adevératu, ca une-ori trece marginile competentiei se; în alte părți este conturbata de singurătate și este împedecata de a se manifestă cum se cade. Se afla multe comune bisericesci, cari nu numai ca au venitu la cunoscinti'a de sine-le, dară s'au aretatu și active, prin urmare și productive, radicandu biserică frumóșe și cu gustu, radicandu scoli spațioșe și luminóșe, conformu leilor esistente; s'au aratatu, acuirandu venitu pentru biserică, venitu pentru scóla, pentru preoti și invetiatori; s'au aratatu infiintandu scóle de repetitiune și de adulti.

Si în corporatiunile superioare, în sínódele protopresbiterali, reprezentantiele creștinilor năștri din protopresbiterate, inca se simte din anu în anu o vieti'a mai însufletitoare cu deosebire, unde se afla barbati însufflati de adevératulu zelu în frunte și unde pedecile esterne nu sunt tocmai de totu contrarie ori-cărei întreprinderi salutare.

Sínódele arhidieceșane de până acum sunt totu atâtea documente despre vitalitatea institutiunilor biserică năștre în micu și în mare. Ele au statoritu ordinea pre temeulu desgrupatu de nemuritoriulu Archipastoriu Marele Andrei Siagun'a asigurandu-o prin concludere legi și regulamente și au închisu calea unor nisuinte, care nisuiu de a-si pune administratiunea biserică în servitiulu loru particularu. Deca sínódele din trecut erau mai norocóșe și în privinti'a scolastica, astadi puteamu sa aretăm și cu mai multa mandria asupra institutiunilor năștre bisericesci; cu tóte ca nici aici nu institutiunile sunt de vina, ci manuirea lor de acei, căroru le au fostu incredintiate.

Ceea ce s'a facutu până acum este unu teneru începutu. Ce sunt cinci ani, de cându biserică năștră și exercita dreptulu în forma și de jure asediamentele ei? Vieti'a constitutiunala se desvólta încetu, pentru ca procesulu ei este omilateralu, va

sa dica, trebuie sa se desvólte în tóte părțile lui asemenea și pótă înaintă numai dupa ce desvóltarea se reslatiesce preste organismulu întregu și indeplinesce lipsele lui în tóte părțile.

Simetri'a cea placuta, carea sa multieméșca deseversitu trebuie dară inca indeplinita. Spre indeplinirea acășt'a se ceru lucratori maturi și luminați totu odata. Maturi prin probele ce le-au datu despre o activitate ratiunala cu care au folositu óre cum și biserică și societății și cari prin activitatea lor au respanđitu, nu frase góle, laude proprie, ci adevérata lumina. Se ceru mai departe barbati devotați binelui comunu, cari sunt în stare cu abnegatiune de sine sa se și sacrifice, nu inse de acei'a, cari vedu în tóte întreprinderile publice isvóre de venituri pentru persóna și famili'a lor. Ce esemple frumóșe gasimu în privinti'a abnegatiunei la creștinii cei dintău, cari invingeau multime de obstaculi pentru că sa pótă servi biserică, care dupa starea lui, și de alta parte cătu sete nu aveau mosii și parinti năștri de esercitarea drepturilor lor bisericesci. Ei în timpurile acele cându se nisuiu sa ajunga ierasi la densele, sacrificau și tempu și avere, fără de a asteptá vre-o recompensa de unde-va și fără de a se bucurá de recompensa cea neprețuita de care se bucura generatiunile năștre, de a siedé liberi și neconturbati epu a d'abata și a aduce laici năștri binele comunu alu creștinilor năștri. Iubitori de pace și de progresu, se ceru a fi mai departe barbati, cari au sa continue la edificiu celu moralu alu biserică, alu cărei capu și temelí'a este Chsu, celu mai mare modelu de iubire de ómeni ce a potutu vedé vre-odata omenimea pre acestu pamentu. Se cere acășt'a, pentru ca numai unde va fi iubire va fi armonia și întielegere și numai unde voru fi aceste lucrarea se va putea continuá neconturbata până în sfersitu; din contra, unde voru lipsi, și deca se începe ce-va, începutulu va remané determinatu că turnulu vavilonului, spre ocar'a celor ce l'au împedecatu prin aruncarea semintiei de discordia și destructiune.

Dupa putintia ne-amu silitu a atinge și binele și reulu care pótă obveni în biserică și în afacerile năștre bisericesci. Cetitorii și voru face o icóna despre ceea ce este de lipsa pentru creștinii biserică năștre și voru alege ceea ce este de lipsa și acășt'a, pentru ca ce e de lipsa e și bunu și folositoriu creștinilor biserică năștre.

La alegerile ce ne stau înainte sa se caute, asiă dară, barbati despre cari suntemu convinși, ca pre temelí'a cea adevérata a maturității, a luminei, a binelui comunu, a iubirei de pace și a armoniei voru edificá mai departe biserică lui Chsu.

Revist'a politica.

Trei membri din cabinetulu ungurescu Tisza, Széll și Simonyi sunt dusi la Vien'a în afacerea vânilor. „Pest. Cor.” intr'unu comunicatu mai lungu din Vien'a nu promite mari rezultate din conferintiele ministeriali. La ce observéza „P. Ll.” ca în casulu acășt'a Tisza si-arú dá demisiunea, pentru că de banc'a opozitiunei sa combata unu pactu va-

malu incheiatu cu Austri'a în defavórea Ungariei.

Senatulu imperialu din Vien'a și a mai amanatu siedintiele.

În Romani'a pare a se continuá desvóltarea unui nou procesu de partide, care are sa submineze cu totulu cabinetulu actualu. La tempulu seu amu amintitu modificările facute în cabinetu. De atunci au mai urmatu alte schimbări afara de cabinetu în sinulu camerei. Asiă pres. camerei Dem. Ghic'a si-a datu demisiunea că presiedinte. Dupa densulu au urmatu vice-presiedintii camerei și în cele din urma și vic. pres. senatului Orescu. Prin demisiunea lui D. Ghic'a, prelंगा care staruiea camer'a sa nu demisiuneze, și prin demisiunea vic. pres. Orescu, prelंगा care asemenea staruie, la rendulu seu, senatulu sa nu-si dea demisiunea, a capetatu cabinetulu actualu dóue voturi de blamu, cari nu se potu ascunde sub nici o forma. Este interesantu a sci cătu va tiené acășta crisa latentă și cum se va terminá?

Diurnalistic'a cea mare este fórtă tare preocupata acum de pacificarea insurgentilor și de induplecarea emigratilor a se înturná la vetrele lor. Diplomati'a, se dice din tóte părțile, staruiesce în directiunea acășt'a și asiă voru trebui sa urmeze și insurgenti și emigrati, precum voiesce ea, pentru ca turcii amnestiaza pre toti insurgenti și nu numai nu pedepsescu pre cei culpabili, deca se voru nou casele derimate de insurectiune și le da sementie spre a-si semaná pamenturile. De alta parte se spune, ca generalulu austriacu Bar. Rodich a fostu în capital'a Muntenegrului și a sfatuitu pre principele sa opréșca concursulu suditorilor sei la insurectiune; ceea ce principele a și facutu. Si în Serbi'a diplomati'a lucra din tóte puterile pentru sustinerea păcei. Scirea despre o rescóla republicana la Kraguevacz, dindilele trecute, arata ca dispusetiunea poporului serbescu este pentru resbelu. Dispusetiunea acășt'a este nutrita și de turci, cari, pre lंगा tóte crisele, în cari se aflau, erau gat'a a tramite serbilor unu ultimatu. Insurgentii, dupa scirile mai din urma, nu se indupleca la impaciune, pentru ca au convingerea, ca din tóte promisiunile turcesci nu se va realizá nici un'a. O corespundintia din Per'a dela 28 Fauru n. la „P. Ll.” arata ca insurgenti și cunoscú pré bine pre Pappenheimerii lor, căci înainte de tóte turcii nu au bani, nici baremu pentru haremulu sultanului; și pentru acășt'a se iau din vistieria totudéun'a banii mai întâu.

Cele 108 alegeri restante în Franci'a s'au indeplinitu. Pána acum se sci numai 46, dintre cari 24 republicane, 10 bonapartiste, 3 legitimiste și 9 republicane constitutiunale.

Camerei Italiéi s'a deschisu în 6 Martiu n. de insusi regele. Cuvintulu de tron cu care s'a deschisu atinge intalnirea cu monarchii Austro-Ungariei și Germaniei, rescumperarea drumurilor de feru pe sém'a statului. Constatéza cu placere reformarea și progresulu armatei și amintesce, ca regimulu a consimtitu cu propunerile de pacificare ale imperiului otomanu și asigura ca Itali'a, că putere mare, se va stradú pentru pace și pentru binele și prosperitatea locuitorilor din tierile rescutate.

Parturunt montes, nascitur ridiculus mus*) si inea ce-va.

Este curioasă și intempleră câte odată, produce ce cu mintea n'ai gândi. Proiectul de lege despre universitatea sasăscă a avut un siru de comentare în publicistică ungrăscă din diverse puncte de vedere, înse toate au aprobatu noulu proiectu, prin care se regulăza fundulu regiu. Este naturalu ca colegă noastră de aici, „S. D. Tagblatt“, carea traiesce cu predilecțiune în regiunile cele mai înalte politice și carea s'aru multiamî celu putienu cu unu regatu sasescu și cu unu vice rege în frunte, nu putea trece asiă usioru preste ivirea proiectului. Așteptam dară, cu dreptu cuventu, unu strigatu obicinuitu de durere, ca se prapadesce lumea fără de ti é r a sasăscă, unu strigatu, încātu sa tremure Carpatii dela Parangu pâna la Buceci, și mai departe, și legiunile cu „Vater Bismarck“ în frunte sa pornăscă a două di și sa oprăscă cutezat'a întreprindere a ministrului ungrăscu de interne. Sunt înse momente în viéti'a popóreloru și a singuraticilor, în cari și cându voru sa facă unu lucru mare și seriosu gresiescu cararile și ratacescu pre ceea ce duce cu totul în alta parte. Momente de aceste se vede a-si fi exercitatu influință și asupr'a discușiunei despre nouă regulare a fundulu regiu. Pentru acést'a Carpatii stau înca cu crestele loru radicate spre ceriu, cá si mai înainte, și legiunile germăne nici mobilisate nu sunt.

Tóte sunt în cursulu loru naturalu, pentruca strigatulu asteptatu nu se iví asiă precum ilu asteptam.

Dară o alta intempleră. Fói'a din cestiune vine în diu'a dintâiu după „catastrofa“ fundulu regiu cu bombasticulu titlu: „Voci magiare despre spargerea Sachsenlandei“ și după o scurta introducere reproduce unu comentariu la proiecta după „Ellenör.“ A două di totu asiă, cu deosebirea, ca reproducțiunea este după „Pesti Napló“ și „Hr. Ztg.“ pre carea o regaléza „S. d. T.“ cu „natura de lachen“ și „mameluca“ și reproduce articulu ei întregu dreptu esemplu inspaimentatoriu pentru totu sasii cáti nu se voru fi spaimentatu, vedindu ceea ce póte esi ié rasi dintr'unu condeiu sasescu în favórea proiectului. Eramu în dreptu sa asteptam după rapediciunile aceste, în trei numeri, unulu după altulu unu articulu în „S. d. T.“ care, déca nu avé sa realizeze prim'a noastră temere, celu putienu, sa turtéscă proiectulu ministrului și din comentariile în favórea proiectului sa mérga pusedării.

Diu'a a patr'a se arata. Sórele resare, dară nu rosii, după cum aru fi presupusu ori-ce veteranu oșteanu sa resara în diu'a bataliei principale și decidiéorie. Cugetam, credință desiarta totu credință desiarta remane; sa vedem fói'a. Ceea ce n'a facutu sórele, va se facă alu patrúlea articulu. Si nrulu 665 de Sambata 4 Martiu n. vine și după elu eata și alu cincilea în nrulu de dumineca. Pâna aici ne vomu marginí privirile deocamdata. În fruntea celui de Sambata bombasteri'a e potenciata, pentruca cu litere grase este tiparitu, ce e dreptu, cu colóre négra, rosíulu titlu: „Gegen die Lüge“ (contra minciunei).

Dară cetitorii înca sa nu incretiască fruntile, pentruca credință desiarta a raportatu deastadata victoria. Nu în esenția, ci în forma, pentruca titlulu articulu amintitu, încātu privește martialismulu, este destulu de catranitu. Totu asiă celu de dumineca, care mai are și acea parte buna ca conține și o dosa marisioră de dispretiu. Titlulu cestu din urma este: „La ilegală regulare a fundulu regiu.“ Ei dară ce are sa facă cându

Se umflă muntii și se născă unu síorece ridiculu.

vine tréb'a la adeca, sapient'a fói'a radiema, n'aru crede omulu, de disele „Albinei“ și ale „Gazetei Transilvaniei.“ Intempleră acést'a ne-a adusu aminte de o anecdota pre carea noi nu putem sa nu o comunicam cetitoriloru. „Unu tieganu, dice anecdota, se întórcé odata dela cárciama, palmuitu reu. Ajungendu acasa se plange asupr'a celoru patite. Atunci fiulu seu celu mai mare aprinsu de rivna lu ia de mâna și îi dice: „tata vina cu mine!“ Se duce amendoi ié r a cárciama. Acolo intréba tieganulu, fiulu: „mei care ati datu în tat'a.“ „Eu!“ respunde unulu din cei ce siedeau în cárciama. „Ei bine vino și mai da și acum sa te vedu!“ Fără de a respunde unu cuventu provocatulu vine și i trage tatai tieganului o palma. „Mai da odata!“ replica tieganulu și i mai trage un'a. „Mai da!“ continua tieganulu fiulu și tata seu capeta și a trei'a palma. „Vin'a casa tata!“ dice acum vitézulu fiu, „ca, precum vedu, acést'a nu glumesce.“

Pâna aci anecdota. Asiă și fói'a „S. d. T.“ reproduce mai întâiu trei palmi ce i le da principiiloru ei ruginite și aternate de privilegiile evului mediu și la urma, cându eră sa vina la adeca, sa astupe gurile palmuitoriloru se arunca în bratiele „Albinei“ din Pest'a și „Gazetei Transilvaniei.“ Cea dintâiu, după unele „raticiri capitale“, ce le îndruga într'unu articulu are și bunatatea de ai pune pre sasi într'o paralela cu „asupritorii magiari“ séu „unguri“ și termina, ca „stapanitorii nostri“ (asiă tituléza „Albin'a“ pre magiari) nu ne voru imbatá cu apa rece. „Albin'a“ asiă dară, după „S. d. T.“ organulu principalu alu romaniloru (!?!), figuréza ca fiulu dadei, care eră sa resbune palmele, dară le resbuna de minune ca e mai pre aci sa dea și ea a patra palma. „Gazeta Transilvaniei“ este și mai síoda, ea lauda în fati'a asupririloru unoru magistrate sasesci dela nasulu ei ce jacu și astadi cá nisce alpi pre pepturile a sute de mii de romani, scosi din proprietátile loru sub preteste inca nedovedite și mangaie pre poporulu sasescu cu aceea ca: pre lumea acést'a tóte suntu supuse schimbárei, ba chiaru și perit i u n e i.

La prim'a vedere voru cadé unii în ispita de a crede ca în cestiunea acést'a este realizata dicerea nemtiéscă „spiritele mari se intalnescu.“ Înse impregiurarea ca dóue pareri ale duoru foi romane, se vedu putienu cunoscutu cu referințele fundulu regiu, (unde romanii din ténuturi întregi înca și astadi pó rta procesu, pentruca sasii voru sai degradeze și astadi din ómeni liberi la starea iobagiei), nu imputinéza importanția proiectului regulatoriu, și nu ameninția pre autorii lui, după cum aru dori „S. d. T.“, și asiă face tóta opintirea în atáti numeri, pre putienu disu, comica. În zadaru radiemulu pre vocele induse în eróre ale foilorú romane. Principiulu ruginitu si feudalisticu are sa cada și sperámu ca va cadé. Atunci „S. d. T.“ sa dica „Albinei“ sa scrie cetitoriloru sei: ministeriulu, ori care va fi, și acést'a nu glumesce; veniti sa ne impretinim cu ide'a egalei îndreptatiri a tuturor cetatieniloru, cáci cá atari avem noi destulu de lucru cu totii.

Organulu nostru, care nu are fericirea de a figurá înaintea fetiei lui „S. d. T.“ de organu principalu, s'a pronunțiatu, nu odata, asupr'a referințiloru din fundulu regiu, alias „Sachsenland“ (Lucusa non lucendo). Elu s'a pronunțiatu și cu ocasiunea proiectulu din cestiune, în nrulu trecut, într'unu modu corespunditoriu stárei factice din tempurile nóstre presente pre fundulu regiu.

Organulu care, celu putienu, după sine, va fi de siguru organulu principalu alu sasilorú, se va superá și acum, cá si de alte ori pre organulu nostru,

pentruca nu frangemu și noi o lance pentru inechitele institutiuni ce le apera. Înse, déca va cugetá seriosu, se va convinge, ca romanii, privati de mosiile lorú, de drepturile regale etc. pâna în diu'a de astadi, nu voru avé gustulu de a aperi amintitele inechituri. Din contra romanii fundulu regiu, de-si nu multiamiti cu proiectulu ministrului, vedu întrensulu unu pasu înainte cátra dorit'a egala îndreptatire factica, carea încetu și cu multe greutáti, dară totu se apropia.

Sa nu créda nimenea ca noi amu fi predomniti de antipathie natiunale. Noi stimámu pre poporulu sasescu încātu se cuvine a fi stimatu unu poporu, i recunóscemu totu ce dorim sa ni se recunóscă nóne cá poporu; înse nu putem fi asiá de neserosi, cá, pentruca scimu ca amu face cui'va o placere momentana, sa venim cu niscari „dítirambe iperbolice“, la cari sa ni se aplaudeze și sa simulámu o fariseasca, séu sa esprimámu o ignorantă durere.

Desvoltarea constitutiunala a patriei nóstre, recerintiele séu lipsele locuitoriloru patriei suntu legion, înse suntu cu totul altele, de cum suntu cele imaginate de „S. d. T.“ O operatiune comuna a acelorú ce vedu periculu în multe lucruri, cari resaru din desvoltarea constitutiunale cum se desvólta la noi, aru fi necesaria; provocarea susu amintita la foi romănesci o dovedesce; înse nu pentru de a repará edificii stricate și derimate déjà pâna în temelii de spiritulu tempului și nu de a le repará pentru comoditatea unora, din care pentru altii, și în casulu nostru pentru romani, sa urmeze numai póte mil'a și poman'a, investite după arbitriu în despretiu.

În adeveru nóne ni pare reu cându vedem puteri asiá eminente cum suntu cele de care dispune „Siebenb. d. T.“, cari aru poté contribuí cu ponderositatea lorú la multe îmbunatatiri a le poporului patriei de ori ce natiunalitate, ca de oparte suntu respingétoare, fatia cu tóta lumea chiaru si fatia cu magulitorii lorú dela „Albina“ și „Gazeta“, de alta parte se consuma în opintiri, cari suntu contra spiritulu seculului și contra tuturor principiiloru de egalitate și dreptate; precându puterile aceste eminente aru avé unu câmpu fó rte largu în cestiuni politice și sociali, înse practice, sa scrie sa lumineze, sa combata în întielegere, în armonia cu toti cei ce simtu lips'a de egalitate și dreptate în politica, și de progresu în cele sociale.

În procederea acést'a aru trebú sa respecte ori și cine superioritatea ideiloru de pura umanitate. Procederea acést'a aru face de prisosu cochetarea cu Germani'a și n'aru mai scapá nimenea din vedere lips'a de dinaintea ochiloru pentru imaginári de o mare „imperatia a mijlocului“, carea sa se radime de marea nordica și baltica și de marea adriatica și négra, inclusive cu bosforulu dela Constantinopole.

Atunci muntii sciintiei și ai culturai nu s'aru mai vedé siliti sa se umfle pentru cá, după multe scrematiri, sa produca unu síorecelu ridiculu!

Din diet'a Ungariei.

În siedinti'a casei deputatiloru dela 4 Martie deputatulu Dr. Politia cuventulu pentru a interpelá pre ministrulu presiedinte în caus'a cestiunei orientali:

Déca afacerea orientala e de natura a atrage atentiunea aprópe a Europei întregi, atunci Ungari'a cá celu mai de aprópe și nemidilocitu vecinu togm'a alu acelorú provincie, unde insurectiunea și desfasiura de luni spectacolulu seu sangerosu, trebuie sa fia interesata în mesura mai mare si parlamentulu ungrăscu credu ca are dreptulu sa pretinda o orientare în acést'a afacere însemnata.

Cându deputatulu E. Simonyi îndreptá de vr'o cátu-va tempu totu în acést'a afacere o interpelatiune cátra guvernulu, dlu ministru presiedinte a respunsu fó rte evitandu, pentruca, cum dicea densulu, în acést'a afacere s'au inceput unele discussiuni și contielegeri. Se pare ca aceste contielegeri si-au ajunsu déjà sfersitulú si ca ele si-au aflatu espressionea în not'a contelului Andrassy dela 30 Decembre an. trecutulu relativa la reformele turcesci.

Nu se póte negá, ca guvernulu ungrăscu a avut cu privire la acestu actu însemnatu lipsa de influință ce i da legea și anume § 8 din art. de lege XII: 1867 și numai cu respectu la legea acést'a póte fi not'a amintita a contelului Andrassy obiectu de deslusire în parlamentulu ungrăscu.

Relativu la not'a acést'a trebúe sa se constate faptulu inbucuratoriu, ca monarchi'a noastră a ocupatu în procederea diplomatica fatia de Turci'a o positiune stralucita; stralucita, pentru ca dóue state asiá puternice cum suntu Germani'a și Rusi'a au datu rólulu de conducatoriu Austro-Ungariei, cu atátu mai stralucita, cu cátu státele puternice arare ori lasa într'o afacere asiá momentósa cum e și cestiunea orientala, din mânilé lorú proprii, dirigerea unei atari cause însemnate, déca nu voiescu sa rostogolésca aceea responsabilitate pre statulu mai slabu și sa traga din acést'a responsabilitate óre care folosu.

Nu me indoiescu, ca guvernulu ungrăscu, cum iá parte la rezultatulu și glori'a ce a obtienutu not'a lui Andrassy, asiá e și gat'a a luá asupr'a sea responsabilitatea pentru tóte evenimentele ce potu proveni din not'a acést'a.

Not'a contelului Andrassy diferesce în modu esentialu de politic'a urmata pâna acum fatia cu Turci'a. Ea sta în contradicere eclatanta cu principiulu de neinterventiune, care e fó rte respectatu. Pâna acum Europ'a a aflatu în acestu principiu cele mai bune garantii contr'a ambitiunei Rusiei fatia de Turci'a. Tractatulu de Parisu a pronunțiatu în modulu celu mai solemnulu principiulu de neinterventiune în afacerile interne ale Turciei. Prin not'a contelului Andrassy acestu principiu s'a vatamatu. În not'a contelului Andrassy nu numai i se facu imputári Portiei cáci nu observéza hatehumaiulu, ci i se propunu spre primire și proiecte cu totul detaiate despre administratiunea interna.

Ca în Turci'a domnesce o minoritate, musulmanii, asupr'a unei majoritáti, a crestiniloru, și ca acesti'a nu suntu multiamiti cu acést'a domnia, o domnia a minoritátié asupr'a majoritátié se mai intempla și pre aiurea, dară ce consecutiune aru provocá interventiunea? Intielegu fó rte bine, ca Germani'a și Rusi'a aprobéza interventiunea fatia de Turci'a, dară ca unu barbatu de statu ungrăscu da ansa la acést'a interventiune, acést'a numai asiá mi-o potu esplicá, ca interventiunea a urmatu nu contr'a Turciei și în favorulu crestiniloru, ci pentru Pó rta și contr'a crestiniloru.

Dară togm'a interventiunea acést'a în favorulu Turciei póte duce la óre cari consecutiune, cari au lipsa de o deslusire.

Reformele contelului Andrassy nu au adusu nimicu nou. Cine cunóscé geneza tractatulu de Parisu, acela va sci bine, ca îmbunatatirea stárei crestiniloru din Turci'a formá punctulu IV de garantia în preliminarie și ca în urm'a acestui'a Pó rta eră constrinsa de „buna voia“ sa dea hatehumaiulu. Înainte de acést'a cu 20 ani Pó rta promitea tóte togm'a asiá cum promite și acum.

Dară unde e garantia pentru esecutare? Cumca prin reformele contelului Andrassy se va produce o schimbare în starea crestiniloru, acést'a abiá o va mai crede cineva, pentru ca Turci'a cá atare, nevrendu sa-si véda esistinti'a sea periclitata, numai e de

locu in stare sa-si schimbe principiul domniei.

Not'a contelui Andrassy inse are si o lature, a carei ascutisii este indreptatu togm'a contr'a insurgentiloru. Amu puté dice, Pórt'a a acceptatu proiectele de reforma, deci ea a satisfacutu postulateloru Europei. Prin urmare, déca insurgentii nu voru depune armele, trebuie constrinsi la acést'a. Si in intielesulu acest'a not'a contelui Andrassy invólva degiá intervențiunea materiale in favorulu Portiei.

Stimatulu domnu ministru presiedinte dise in respunsulu ce l'a datu deputatulu E. Simonyi, ca o interventiuone nu va avé locu fára aprobarea guvernulu ungurescu. Cu acést'a nu s'a disu, ca cu aprobarea guvernulu ungurescu totusi aru puté urmá o interventiuone. Foile unguresci au si determinatu dejá casulu, cându o atare interventiuone aru fi reclamata. Ungari'a e in principiu contra interventiuonei, déca insurectiuonea iá prin amesteculu Serbiei dimensiuni mai mari, interventiuonea e o necesitate neaperata.

Eu tienu acestu lucru fórte seriosu si, déca si guvernulu ungurescu e de parerea acést'a, o deslusire aru fi fórte de lipsa.

Eu sciu numai atátu, ca tractatulu de Parisu opresce ori-ce interventiuone unilaterale in Serbi'a, ba chiaru si din partea Portiei. Déca cumva monarchi'a nóstra aru intreveni, ea trebuie sa aiba aprobarea tuturoru contrahentiloru tractatulu de Parisu. Se jóca aliatii Austro-Ungariei cu cárti deschise séu ascunse, eu acést'a nu o sciu, dara atátu e siguru, ca in cestiunea orientale e de lipsa o lucrare fórte precauta, pentru ca in acést'a cestiune complicata si cea mai mica eróre póte sa aiba urmári neprecalculate. Se dice, Austro-Ungari'a nu este izolata, ea lucra in contielegere cu Germani'a si Russi'a. Cum aru stá lucrurile inse, cându aliantia celoru trei imperati aru fi numai o aliantia de doi imperati? Se dice, pacificatiunea e usióra, pentruca Russi'a are numai sa poruncésca in Belgradu si Cetinje. Acést'a nu o potú admite intru tóte, ca popórele rescutate suntu fórte tari de urechi. Dara chiaru si déca Russi'a aru avea numai sa poruncésca, se nasce totusi intrebarea, déca ea poruncesce intr'adeveru, cum poruncesce, si cum e de a se intielege comand'a ei.

Ori-cum va fi inse in acést'a privintia, eu credu, ca Ungari'a n'are de a se amestecá in lucruri, din cari la nici o intemplanu nu póte avea folosu, ci aru scóte póte numai pentru altii castaniile din focu. Sciu, ca in Ungari'a opiniunea publica e contra interventiuonei. Si in a dóu'a jumetate a monarchiei partid'a germana dela potere e contr'a ori-carei interventiuone si in acést'a privintia noi serbii toti suntemu de acordu cu partid'a dela „Nóu'a pressa libera“, care dechiará nu de multu, ca chiaru si la casulu, cându s'aru amestecá Serbi'a, o interventiuone a Austro-Ungariei nu e consulta. Eu nu sciu cum togm'a cei din Ungari'a tienu asiá multu la aspiratiunile Serbiei. La casulu celu mai slabu acestu statu serbescu aru fi unu statu de 3—4 milliáne suflete. Eu nu sciu, cum póte fi acést'a spre daun'a Ungariei, pentru ca eu credu, ca n'aru stricá de locu Ungariei, ci e numai avantajosu pentru comunicatiunea ei, cându Serbi'a de acum nu va fi mai multu unu pasialicu turcescu. Atitudinea Ungariei fatia de aspiratiunile Serbiei numai asiá mi-o potú esplicá, ca neamulu ungurescu e plinu de óre-care neincredere cátra slavii din Ungari'a, cu deosebire cátra serbi si croatii.

Permitetimi se vorbescu de totu sinceru in acést'a privintia. Noi serbii din Ungari'a, noi avemu semburele poporulu nostru nu in Bacica si Banatu, ci in Croati'a si in confiniulu

militariu. Acolo inse facemu politica comuna cu croatii. Dara eu n'amu auditu vre-odata, ca Croati'a aru avé voie sa se anecteze la Serbi'a, n'amu pomenitu in genere, cá unu poporu mai civilisatu sa se fi lipitu de altu poporu mai putienu civilisatu, ci lucru e intorsu.

Nu pricepu dara, ce nenorocire mare póte fi pentru Ungari'a cându acolo in Turci'a in loculu unoru pasialicuri s'aru nasce unu statu micu crestinu.

Atitudinea ostila a Ungariei fatia de populatiunile crestine si fatia de Serbi'a abiá aru avé unu avantaju pentru patri'a nóstra.

Si in privintia acést'a permitetimi dloru sa dicu unele cuvinte cu totulu sincere. De vr'o câte-va septamâni s'au latitu prin press'a din capitala diverse faime despre agitatiuni infricosiate in Ungari'a de sudu; ca s'au aflatu chiaru proclamatiuni, medalie, cari intarita poporulu contr'a magiariloru. Noi cei de acolo nu scimu nimicu despre aceste si audímu astufeliu de lucruri mai intáiu din foile din Pest'a. In confiniulu militariu incorporatu a imigratu totu felulu de poporu, care sub pretestulu patriotisimulu facu din denunciatiune o meseria profitabila.

Lucrulu are inse alta fatia. Noi serbii din Ungari'a simpatísámu cu insurgentii, pentruca acesti'a suntu inruditi cu némulu nostru, si voiescu sa scuture unu jugu barbaru, dara cá cetatieni ai statulu ungurescu nu ne uitámu nice odata de datorintiele cátra patri'a nóstra. Fiti asigurati, ca din mediloculu nostru nu va esí ce-va ce aru fi indreptatu contr'a statulu ungurescu séu ce-va ce aru intarita pre serbi contr'a magiariloru. Suntu inse lucruri, pentru cari noi nu putemu luá nice o responsabilitate asupr'a nóstra. Déca raportulu Ungariei cátra Serbi'a nu este amicabilu, déca in Ungari'a se combatu cu tóte medilócele aspiratiunile Serbiei, e lucru firescu, ca cei din Belgradu nu potú avé sentimente amicabile si ca nu se va procede la alegerea medilóceloru in modu amicabilu.

De aceea credu, ca raportulu amicabilu cátra Serbi'a are óre care insemnate. Cestiunea orientale este o cestiune fórte gingasia. Noi cei din sudulu Ungariei — si eu vorbescu nu numai cá serbu, ci cá cetatienu alu Ungariei — noi acolo in sudu fára deosebire de natiunalitate, dorimu pacea, pacea cu ori ce pretiu. Noi serbii si maghiarii, amu suferitu acolo odata amaru, amu suferitu astfeliu cátu generatiuni intregi nu voru fi in stare sa restabilésca bunastarea de mai inainte. In aceste tempuri grele ne luptámu acolo cu existintia nóstra materiale. Noi voimú pacea si n'amu dorí, cá prin o politica neprecauta in cestiunea orientale sa se pericliteze pacea. Sa nu ne jocámu cu foculu. Factori mai puternici decum suntemu noi jóca in cestiunea orientale. Sa lasamu pre Serbi'a sa umble pre caile sele. Sa nu ne facemu dusmanii aceloru populatiuni, cari nu ne au facutu nice unu reu si cari nu facu de cátu ce a facutu Ungari'a inainte cu 200 ani, cându si-a scuturatu jugulu.

Cá semnu de atitudine amicabila séu ostila a Ungariei in cestiunea orientale, aru servi si procederea guvernulu ungurescu in cestiunea reintórcerei planuite a familielor crestine ce se afla pre teritoriu ungaro-croatu. S'a latitu faim'a, ca guvernulu ungurescu a convenitu cu celu austriacu, cá de vreme ce Pórt'a a acceptatu reformele proiectate fugarii sa se constrínga a se reintórceri in patri'a loru. Familiele refugiate inse au dechiaratu cá mai bine 'si voru cautá mórtea in undele Savei si Unnei, decâtu sa lase viéti'a la grati'a si disgrati'a torturatoriloru loru de mai inainte. Dara eu dicu, ca noi serbii si croatii amu privi de turei cumperati pre toti acei'a, cari in contr'a postulateloru umani-

tátiei aru comite unu atare atentatu fatia de familiele crestine refugiate, si Europ'a civilisata de asemenea i va considerá de atari.

Interpelatiunea mea cátra dlulu ministru presiedinte suna:

Considerándu ca not'a ministrului de externe, contele Andrassy, in afacerea reformelorur turcesci e de o dimensiune mare internatiunale pentru monarchia si Ungari'a, intrebú:

1. E compusa not'a contelui Andrassy dela 30 Decembre a. tr. in caus'a reformelorur turcesci cu aprobarea guvernulu ungurescu?

2. Aprobéza guvernulu ungurescu principiulu amesteculu in afacerile interne ale Turciei, cuprinsu in nota?

3. Ce atitudine are de cugetu sa iá guvernulu ungurescu fatia de o estindere eventuale mai mare a insurectiuonei, déca pacificatiunea nu va succede si Serbi'a va participá la insurectiuone?

4. S'au facutu contielegeri intre guvernulu ungurescu si austriacu pentru reintórcerea familielor crestine refugiate pre teritoriu ungaro-croatu?

Interpelatiunea acést'a se da ministrulu presiedinte si siedintia se inchide.

Epistole dela tíera.*)

Eata-me sositu la finea epistoleloru mele. Prin acést'a nu voiu se dicu ca amu secatu tóte isvórele din care póte omulu derivá riuri de observári asupr'a vietiei nóstre din tóte punctele de vedere. Asiu fi de totu nemodestu cându mi a-siu insusi mie puterea acést'a, o putere, care abiá va fi vre-unu omu cu minte pre lume, care sa si o póta insusi cu consciintia linistita. Vorbíndu de finea epistoleloru mele amu in vedere cadrulu ce mi l'amu desemnatu si cugetu ca cetitorii, fára de esceptiune, voru fi asiá de indulgenti si nu voru pretinde imposibilulu dela mine, iéra ceea ce amu scapatu din vedere, dintre marginile possibilitátiei, voru intregi densii dupa puterile lor si dupa cunoscintiele lor.

Premitiendu aceste iau frulu de unde l'amu lasatu, dela activitatea poporulu nostru, pre carea o amu in vedere preste totu, fára de a o restringe la unu cercu anumitu de activitate.

Dara in agrulu acést'a, asiá dicendu fára margini, unde séu de unde sa incepu? Multi credu ca este bine a se aruncá mai intáiu in spinarea poporulu dela tíera cu invinuirea, ca nu este activu de ajunsu. Acést'a urmare o afli pré curiosá, pentruca poporulu, séu nu scie ce scriemu noi in diurnale si in cárti despre densulu, séu déca scie, elu nu are desteritatea de a se apará, si cându aru incercá asiá ce-va, totu la noi cei cari scimu putá condeiulu incátu-va trebuie sa-si ia refugiulu. Poporulu inse are unu dreptu neprescrisu la conducerea de cátra luminile ce din sinulu seu le produce cu sudórea lui. Poporulu, carele, prelánga miile de greutáti ce are sa supórté, si din angust'a bucatura ce i mai scapa din ghiarele aceloru greutáti mai ia jumetate, déca nu mai multu, si o cara cu spinarea proprie cale de câte dóue, trei si patru miluri, a uneorea si mai departe, la cetátile, unde se afla fiii lui spre a invetiá carte, óre sa nu fia in dreptu a pretinde cá acesti'a, dupa ce devinu barbati, sa-i aprindia luminile sele spirituale, sa-i lumineze si sa-i arate calea cátra o activitate ratiunala, pré carea sa ajunga la folóse materiali si spirituali? Noi asiá credem, ca ori ce lucrare, ori ce sudóre drépta are sa fia incununata de binecuvéntare si binecuvéntare aru urmá negresitu si asupr'a poporulu nostru déca ródele osteneleloru aru coresponde numelui acestu'a frumosu. Ro-

*) Vedi Nr. 13.

dele numai déca ródescu mai departe suntu demne de acestu nume; altfeliu ele suntu numai materialu de focu spre a mistuí ce i vine in cale si a produce cenusia, ce se spulbera de ventu in tóte pártile de nice urm'a nu i se mai vede.

Poporulu nostru rusticu, cá ori si carele altulu, numai dela sine si prin sine nu se póte aventá la o activitate satisfacátore. Elu trebuie la acést'a condusu prin luminile esite din sinulu seu si trebuie educatu cá sa pricépa ce 'i spunu luminile sele, sa cunósca necesitatea celoru spuse si pentru sine si sa i se arate ce si cum trebuie sa faca, cá sa faca mai bine, va se dica, sa *progreseze*, in ceea ce i este neaparatu de lipsa sa progreseze. In zadaru ne vomú totu plánga ca poporulu e nepasatoriu, ca poporulu e lenesiu, séu trandavu; acest'a aru insemná a invinuí pre celu ce nu vede intr'o incapere, in care nu este picu de lum'na, séu pre celu legatu la ochi.

Sa ne intrebámu mai departe s'a facutu pentru alte clase sociali ceva? Pre lánga aceea ca mai nu le avemu abiá s'a facutu unu micu iuceputu ici colea. Si eatane ca aci amu ajunsu la capetulu cestiunei in directiunea invinuiriloru. Dara va dice cineva ca poporulu este *inderepticu* si nu asculta, lui 'i place se remána in ceea ce s'a pomenitu. Nu potú negá absolutu acest'a. In multe párti si in multe privintie asiá este. Este inse óre cineva indreptatitu alu condamná fára de ai face mai intáiu judecat'a?

Fenomenulu conservatismulu 'lu vedemu si la alte natiunalitati din Europ'a civilisata; nu numai la noi. Acést'a jace in firea omului. Dt'a, déca nu scii innotá, de siguru ca vei stá la tiernure si nu vei plecá dupa altii cari innotá la simpl'a chiamare, séu provocare, sa innoti cu ei alaturea. Dt'a, cá omu cu minte, 'ti vei dice: pána voiu stá la tiernure nu amu sa me temu ca me voiu innecká si déca remánu nescaldatu. Alt'a este cându 'ti va dice cineva sa intri in apa si-ti va aratá pána unde ai sigurantia sub picióre si mai departe te va invetiá mai intáiu, aratánduti cum sa dai din máni si cum sati tieni trupulu in apa, pentru cá sa innoti, si dupa ce scii nu vei mai asteptá provocári, pentru-ca o sa intri de sineti si in pártile de o afundime mai mare, sa innoti si sa te scaldi.

Ómenii nostri, cari se numescu pre sine inteliginti'a poporulu, striga din pusetiunea lor, prin diurnale in câte unu articulu, vina poporule fa cutare séu cutare lucru. Lasa ca si acést'a o facu putieni; dara óre ajunge atát'a? La astufeliu de lucru se cere mai multa munca. Se cere, cá inteliginti'a sa vina mai desu in contactu cu poporulu, sa-lu invetie in afacerile lui atunci cându i e de lipsa, déca se póte, sa mérga inaintea lui luminandu si cu esemplu. Ti aduci aminte ca intr'o epistola amu amintitu cátu de rari suntu bibliotecile la romani. Acum, déca inteliginti'a inca se codesce dela cetitu si dela inmultirea cunoscintieloru sele, ce sa asteptámu dela poporu? Si dieu ce bine aru fi cându in fia-care comuna aru fi, o bibliotecutia pentru poporu, vr'o câte-va diurnale, din care sa cetésca si sa i se cetésca. Serile de iérna, lungi cum suntu, ce bine aru prinde cându nu s'aru perde cu pip'a si in minciuni; totu asiá si duminicile si serbatorile de preste anu. Tóte aceste aru fi o comóra pentru poporu; pre cându ele asiá cum suntu, nu suntu alt'a, decâtu seracia, intunerecu si demoralisare. Fructele din tóte aceste suntu infiorátore.

Dicu unii ómeni invetiati de ai nostri: sa n'aveti nici o grigia, suntemu in stare de transitiune; trecemu dintr'o stare de lucruri intr'alt'a; dar dá-va Ddieu si va fi mai bine. Nimic'a mai usioru decâtu a emite mangaeri

preste mangaeri. Voru fi multi, cari voru si crede ca nici ca se póte altu-feliu. Starea de transitiune inse, de-si uneori e neaparatu de lipsa, contine mai totudéun'a unu morbu in sine, si déca morbosulu remane parasitu, fára grige si fára lécuri, este espusu mortiei sigure. Intr'unu tempu, cându tóta lumea din giurulu nostru lucra pentru inavutirea materiale si spirituale, chiaru si pentru poporul de josu, noi, cari stámu pe locu, nu putem decátu sa perdemu in proportiunea in care castiga altii. Acest'a este unu adeveru matematicu si neresturnabilu. Transitiunea, asiá dara, trebuie sa o petrecemu lucrându alaturea cu altii din giurulu nostru. Atunci remanemu intr'o proportiune in carea si bunatátile traiului materialu si spiritualu le avem de nu de totu. celu putienu, aprópe de egal. Atunci si influinti'a politica a poporului nostru cresce si elu, la casuri cum s'au intemplat in anii din urma, nu aru lasá sa-lu condamne la mórte commoditatea unora, cari aru voi satréca si de politici mari inaintea lumei si totu-deodata sa nu aiba de a face nimic'a.

Pre cum vedemu „trandavi'a“ poporului rusticu, nu este atátu a lui propria, ci mai multu a inteligentiei sele; se intielege cu unele esceptiuni, care totu mai facu cátu potu, numai suntu prea rari in poporul celu numerosu alu nostru.

Nimic'a nu asiú dorí mai multu decátu cá junimea nóstra studiata, carea a intratu dejá in viétia, sa croiasca in solidum o directiune de felulu acest'a, o directiune a trudei si a muncii pentru poporu. Sa nu caute si ea cá multi din cari cunóscemu, cu totii, adeca déca vine in contactu cu poporul sa vina numai pentru ca cestu din urma sai tituleze cu: „Mari'a tá!“ sa-i stea cu pelari'a in mâna si, ceea ce e mai tristu decátu tóte aceste, sa-lu exploateze pentru ai servi de pedestalu la radicarea unuia séu altui'a la o avere materiala mare, in carea sa póta comodisá, dara numai comodisá, si nimic'a mai departe.

Cugetamu sa mai vorbescu si despre limba, dara o lasu, pre sém'a gramatistiloru nu sciu de astadata séu pentru totú déun'a. Póte ca va fi cea din urma. Atát'a inse totusi trebuie sa atingu, ca aru fi bine sa ne apropiámu toti románii prin mediulu pressei de un'a si aceeasi limba si de un'a si aceeasi scriere. Se nu pre latinisámu, ci pâna unde aflámu cuvinte románesci, in limb'a nóstra, si cuvinte straine, cari au primitu impamentenirea in tóte pártile romanime, sa ne folosimu de ele. Sa nu mergemu inse nici in estremulu celalaltu si sa cautámu anume tóte „bogoslóvilu“ din cártile cari ne aducu aminte decadinti'a limbei nóstre...

Raportu

despre motivele la proiectulu de lege despre fundulu regiu, si despre regularea universitátiei sasesci si despre averea universitátiei si a asiá numiteloru siette judetie.

Proiectulu de fatia (publicatu in fóia nóstra) are dóce scopuri, unulu este: statorirea modalitátiei la regularea fundului reg.; alu doilea e: regularea universitátiei sasesci, precum si a relatiunilor de avere ale universitátiei sasesci si ale asiá numiteloru siette judetie.

Realizarea primulu scopu se bazeza pre cei doi paragrafi dintáiu ai proiectului de lege, pre cari credu ca e de lipsa sa-i motivezu in deosebi fiindu obiectulu insemnatu.

In Transilvani'a au existatu pâna la anulu 1848 trei natiuni politice si adeca cea unguresca, secuiesca si sasésca si fia-care dintre aceste natiuni avea teritoriulu seu deosebitu; teritoriulu ungurescu, secuiescu, si

fundulu regiu. Fia-care dintre natiunile amintite avé prerogativele (privilegiile) ei deosebite si pre teritoriulu fia-carei dintre aceste natiuni a existatu in mesura mai mare séu mai mica altu dreptu publicu si privatu.

Deosebirele aceste s'au stersu dejá prin articolulu de lege I: 1848 (din Clusiu) in principiu si mai chiaru s'au statoritu acést'a prin § 1 art. de lege XLIII: 1868 pronunsiându-se prin acést'a, ca impartirea teritoriale statorita dupa natiunile ce au existatu in Transilvani'a pâna inainte de 1848 si prerogativele ce suntu legate de aceea suntu sterse. De vreme ce deosebirele in administratiunea interna a fundului regiu, si in celelalte párti ale tieriei erá fórté considerabile, ministeriulu fú indrumatu prin §§ 10 si 11 din articolulu de lege amintitu sa substérna dietei unu proiectu de lege despre regularea fundului regiu si a universitátiei sasesci, si s'a imputernicitu, cá pâna atunci sa dispuna in modu provisoriu conformu principiiloru exprimate in legea amintita relativu la organizatiunea interna si administratiunea interna a municipieloru din fundulu reg. De asemenea este exprimat in § 88 art. de lege XLII: 1870, ca de regularea fundului regiu va dispune o lege separata.

Erá deci o datorintia a ministeriulu impusa prin lege, cá sa substérna dietei unu proiectu de lege despre regularea fundului regiu. Eu substérneamu inse unu proiectu de lege despre regularea fundului regiu chiaru si déca nu me deobligá mai multe dispuetuni consunatórie a unoru legi singuratece, pentru ca teritorialele fundului regiu intregu fiindu fórté neregulate si despartite deolalta nu potu formá unu municipiu — din punctu de vedere alu organizatiunii corespundetorie, — cele 11 municipii isolate de astadi ale fundului regiu nu se potu lasá cá municipie neatermate in existintia loru teritoriale de acum, dar' nu se póte nici aceea cá cele 11 municipie ale fundului regiu, existandu separatu, sa formeze inca unu necsu politicu de rangu mai inaltu si sub presidiulu comitelui sasescu, cá adunare generale a reprezentantiloru din fundulu regiu, sa existe cá unu statu in statu; cu deosebire cea din urma nu se póte acceptá din punctu de vedere alu administratiunii si alu interesului de statu.

In paragrafulu primu se póte vedé apriatu directiunea proiectului de fatia relativu la intrebarea, sa vina teritoriulu fundului regiu, dupa ce starea lui separata s'a sistatu, la arondarea municipieloru ce va urmá, sub acele puncte de vedere, cá teritorialele municipieloru ce lu impresóra si sa incete diversitátile ce existau inca relativu la administratiune.

Observezu inca aici, ca proiectulu de lege despre regularea teritoriale, care si asiá va trebui sa se inactiveze de odata cu proiectulu de fatia, va dispune de averea separata, folosita spre scopurile administratiunii si de venitele municipieloru singuratece conservandu-se in modu perfectu dreptulu de proprietate.

In § 2 amu voitu sa corespundu pietátiei pentru numirile istorice.

Si acum trecu la deslusirea scopului alu doilea ce urmaresce proiectulu de lege.

Universitatea natiunei sasesci, respective adunarea generale a universitátiei natiunei sasesci, avea in tempulu vechiu trei cercuri de activitate separate:

I. Universitatea natiunei sasesci, cá un'a dintre natiunile politice ce existara in Transilvani'a, au exerciatu pre terenulu administratiunii si alu justitiei acelu dreptu statutariu, cu care erá investita; ea puté privighiá

cá prerogativele natiunali sa se sustiena intacte, si

2. adunarea generale erá custodele constitutiunii intregi;

3. ea dispunea de averea natiunei.

Dupa ce prin articuli de lege (din Clusiu) amintiti mai susu I: 1848 si XLIII: 1868 s'a pronunsiatu in principiu sistarea prerogativelor de cari se bucurá natiunile politice separate, precum si a teritoriiloru natiunali, se intielege de sine, ca adunarile natiunali cu dreptu politicu si administrativu ale natiunei sasesci, care in timpurile trecute mai de multe ori uitându-si chiamarea au trecut departe preste competintia ei, nu potú sa mai existe.

Ce s'atinge de cerculu de activitate justitiale alu universitátiei natiunei sasesci, legile au dispusu dejá in privinti'a acést'a facendu justitia in fundulu regiu conforma cu a celorlalte párti ale tieriei. In acestu respectu a incetatu competintia universitátiei; dreptu aceea din sfera de activitate de mai nainte a universitátiei n'a remasu altu ce-va, decátu dispuetiuinea despre averea fórté considerabila a natiunei sasesci si control'a despre folosirea averei conformu destinatiunii.

Acestu dreptu trebuie sa-lu aiba universitatea natiunei sasesci si in viitoriu, déca nu vremu sa ne espunemu imputárei drepte, ca statulu dispune in modu arbitrariu de averea privata a singurateciloru si a ténuturiloru. Pre basea acestei intielegeri s'a nascutu partea acea din proiectulu de lege, care se referesce la universitatea natiunei, precum si la averea universitátiei sasesci si a celor 7 judetie.

In §§ 3—7 e statoritu cerculu de activitate alu universitátiei, mai departe, ca averea universitátiei se folosese numai spre scopuri culturale, ca dreptulu de proprietate relativu la averea universitátiei se sustiene nemodificatu, ca venitele universitátiei suntu a se folosi pentru binele intregi locuitorimi, fára deosebire de religiune si limba, si ca adunarea generale a universitátiei natiunei sasesci dispune. § 8 determina compunerea adunárei generalé. Presidentulu ei va fi in viitoriu nu comitele sasescu, cáci acestu oficiu incéta in proiectulu de lege care va trebui sa se creeze despre regularea fundului reg., ci comitele supzemu alu comitatulu Sabiiu, care dignitate la inceputu si asiá coincidea cu a comitelui sasescu.

Vice-presiedinte si va alege adunarea generale singura, notariulu ei va fi secretariulu stabili alu universitátiei. Ce privesce numerulu membriloru universitátiei, inainte de 1848 fia-care municipiu erá reprezentatu prin 2 deputati; numerulu totalu erá deci 22, cu presidentulu 23. Dupa instructiunea ministeriale provisorica emisa la imputernicirea dietei in anulu 1869 adunarea generale constá afara de presidentulu din 44 membri; scaunulu Sabiiului si districtulu Brasiovului tramiteau la olalta 6 reprezentanti, celelalte 9 municipie câte 2, la olalta 18. Afara de acést'a tramiteau cetátile Sabiiu si Brasiovu câte 3 reprezentanti, la olalta 6; Sighisíor'a, Mediasulu, Bistritia, Oresti'a si Sebesiulu câte 2, la olalta 10 reprezentanti; Cincu mare, Rupea, Mercurea, Nocrichiulu câte 1, la olalta 4. De vreme ce inse numerulu acest'a se aretá prin esperiintia prea mare, proiectulu de fatia, merge aprópe la numerulu dinainte de 1848, fiinduca elu recomanda sa se statorésca afara de presidentulu si notariulu unu numeru de 20 membri.

Dupa § 9. membri ordinari generali se alegu pre viitoriu pre 3 ani, pentru ca erá de prisosu a se mai sustiené dispuetiuinea din 1869, dupa carea, tenendu-se in fia-care anu celu

putienu o adunare generale, se alegea in fia-care casu si reprezentantii de nou. §§ 10—14 cuprindu dispuetuni relativu la adunarea generale. § 15 reguléza biroulu centralu alu universitátiei. § 16 cuprinde dispuetuni transitorie. §§ 17—19 dispunu de averea celor 7 judetie. Relativu la acesti paragrafi mai observezu inca, ca asiá numitele siette judetie suntu cele 7 municipie mame ale fundului regiu, a cároru universitate posedé ore-care avere, cu o destinatiune asemenea celei ce o are averea universitátiei sasesci. Cá o dovéda de relatiuni complicate e impregiurarea, ca averea celor 7 judetie are acum dupa o pracsá legale de o sutá de ani universitatea de 8 si nu de 7 municipie si dintre cele 11 municipie ale fundului regiu nu au parte la ea de dreptu numai trei, adeca Brasiovului si districtulu seu, Bistritia si districtulu, cetatea si scaunulu Mediasiu. Dreptu aceea a trebuitu sa se dispuna in deosebi de averea celor 7 judetie; dispuetuniile din paragrafi amintiti suntu inse, credu eu, destulu de chiari pentru a face de prisosu o motivare mai detaiata. Relativu la § 20 asi observá inca, ca a fostu mai corespundetoriu a insarciná cu otarirea tempulu cându sa se inactiveze acést'a lege pre ministerulu de interne, pentru ca inactivarea ei stá in necsu nedespartiveru cu alte reforme administrative ce nu suntu inca create.

Budapest'a, 23 Febr. 1876.

Colom. T i s z a,
ministru de interne.

Varietáti.

Nrulu trecutu s'a intar-diatu cu dóce dile din caus'a circulariului ce a aparutu in fruntea acelu nru.

* * * „Gartenlaube“ este oprita si in Austri'a si in Ungari'a.

Nr. 28—1886.

Concursu.

Pentru ocuparea vacantei parochii a Vi-druseului, din protopresbiteratul Ternavei inf., in urma otaririi Prévenerabilului Consistoriu archidiecezanu de sub nr. 700—1873 se escrie cu acést'a a III-a óra concursu cu terminlu pâna la 28 Martiu a. c.

Emolumintele suntu:

1. Portiunea canonica de 16 Jugere 1116⁰ aratoriu si cositura.
2. O di de lucru cu palm'a (claca) dela 58 familii.
3. Dela 58 familii câte o ferdela cucuru cu grauntiu.
4. Stol'a usuata de pâna acum.
5. Casa parochiale cu 3 incaperi.
6. Usufructulu cintirimului vechiu pe care este cas'a parochiale.

Doritorii de a ocupá acestu postu preotiescu suntu pofiti a tramite concursese selo bine instruate, in sensulu stat. org. subserisului pâna la terminlu de alegere prefiptu la 28 Martiu a. c.

Cu intielegerea comit. parochialu.
Deagu 12 Februaru 1876.

Daniilu de Tamasiu,
adm. prot.

2—3

Edictu.

Georgiu Lazaru din Feldiór'a de religiunea gr. or. carele a parasitu pre legiuit'a sea socia Mari'a Calbazu dela Martie 1865, si astadi nu se scia unde se afla, se citéza prin acést'a a se infatiosá la subsemnatulu foru matrimoniale, cáci de nu se va infatiosá in restempu de unu anu si o di dela datulu de fatia se va petráctá actiunea muierei sele si in absentia lui.

Brssiovu in 17 Ianuariu 1876.

Scaunulu protop. gr. or. alu trac-tului II alu Brasiovului.

Ioanu Petricu,
protopresbiteru.

(2—3)